

Sygn. akt I CSK 3650/22

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa Gminy Jarocin
przeciwko Stowarzyszeniu w J.
o ochronę dóbr osobistych,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 30 listopada 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 14 stycznia 2022 r., sygn. akt I ACa 782/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 stycznia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację powódki Gminy Jarocin od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu z dnia 17 lutego 2021 r., którym oddalone zostało jej powództwo skierowane przeciwko Stowarzyszeniu w J. o ochronę dóbr osobistych

U podstaw oddalenia powództwa i apelacji legło stwierdzenie, że pozwany wypowiadając się na swoim profilu społecznościowym [...] w dniu 29 marca 2020 r., że w J. Gmina nie chce dać na walkę z epidemią ani złotówki, działał w ramach dozwolonej krytyki działań Gminy J.. Wypowiedź ta była związana z przebiegiem sesji Rady Miejskiej w dniu 25 marca 2020 r., w kontekście odmowy wsparcia Szpitala w J., mimo wystosowania przez Szpital wniosku w tym przedmiocie. Nie odnosiła się ona natomiast do całokształtu działań podjętych przez Gminę J. w zakresie walki z pandemią.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez powódkę.

Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołała się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Jej zdaniem, zaskarżony wyrok jest sprzeczny z art. 24 k.c. w zw. z art. 43 k.c. przez rażąco wadliwe przyjęcie, że wypowiedź o znacznym ciężarze zarzutów oraz zakresie i sile ich społecznego oddziaływania, której prawdziwość nie została dostatecznie zbadana pod kątem rzetelności podjętej krytyki, podlega ochronie w ramach kontratywu społecznie uzasadnionego interesu. Według skarżącej, interpretacja dokonana przez Sąd drugiej instancji jest rażąco sprzeczna z intencjami ustawodawcy a także pozbawiona podstaw prawnych oraz aksjologicznych. Dopuszczalność tak daleko idącej ochrony naruszciciela bez dostatecznego uzasadnienia prawidłowości wyłączenia bezprawności oraz zbadania pod kątem rzetelności wypowiedzi mogącej naruszać dobra osobiste należy uznać za niezgodną z interesem publicznym, w którym niewątpliwie nie leży przyzwolenie na publikację niezgodnych ze sferą faktów wypowiedzi.

Zdaniem skarżącej oczywista zasadność skargi polega także na naruszeniu art. 316 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez nie wzięcie przez Sąd drugiej instancji pod uwagę istotnej zmiany w stanie faktycznym sprawy wpływającej istotnie na treść orzeczenia i zaniechanie ponownej oceny całego materiału dowodowego przy zmianie okoliczności sprawy. Sąd Apelacyjny naruszył także w sposób oczywisty art. 327¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. uniemożliwiając kontrolę czy prawo materialne i procesowe zostało właściwie zastosowane przez oczywiste braki wymaganych elementów uzasadnienia wyroku, co nie pozwala dociec jakimi przesłankami kierował się przy wydawaniu zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Bliższa analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala przyjąć, by skarga była – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona. Skarżąca odniosła tę przyczynę kasacyjną do zarzutów naruszenia prawa materialnego i procesowego ujętych w ramach podstaw skargi kasacyjnej, ale w uzasadnieniu wniosku brak jest takich argumentów, które wskazywałyby na kwalifikowane naruszenie prawa w ustalonym przez Sąd drugiej instancji i wiążącym Sąd Najwyższy stanie faktycznym. Uzasadnienie wniosku jest w istocie skróconym uzasadnieniem podstaw skargi kasacyjnej, a nie odrębnym

wywoдем prawnym realizującym publicznoprawne przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Ponadto, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się konsekwentnie, że naruszenie art. 327¹ w zw. z art. 391§1 k.p.c. może być zarzucane w skardze kasacyjnej tylko wyjątkowo, gdy wady uzasadnienia uniemożliwiają dokonanie kontroli kasacyjnej z uwagi na jego sporządzenie w sposób nie pozwalający na zorientowanie się w przyczynach natury faktycznej i prawnej, które legły u podstaw rozstrzygnięcia (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 11 maja 2000 r., I CKN 272/00, niepubl. i z 20 lutego 2003, I CKN 65/01, niepubl.). Wymaganiem elementarnym uzasadnienia jest wskazanie w oparciu, o jaką podstawę faktyczną i prawną sąd drugiej instancji wydał rozstrzygnięcie. Wbrew zarzutom wniosku motywy zaskarżonego orzeczenia nie dowodzą oczywistej zasadności skargi, z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia można bowiem wywieść jakie przesłanki faktyczne i prawne legły u jego podstaw.

Dla oceny prawidłowości orzeczenia z punktu widzenia procesowego decydujące znaczenie ma stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.). Przepis ten znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym, co oznacza, że sąd drugiej instancji zobowiązany jest - przy uwzględnieniu unormowań zawartych w art. 381 i 382 k.p.c. – brać pod uwagę zmiany w stanie faktycznym i prawnym sprawy wpływające na treść orzeczenia (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 września 1983r., III CZP 23/83, OSNCP 1984, nr 4, poz. 44 oraz uchwała Sądu Najwyższego z 6 grudnia 1982r., III CZP 51/82, OSPiKA 1983, z.12, poz. 256).

Zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. jest jednak nieadekwatny do jego uzasadnienia. Jego istotą jest bowiem twierdzenie, że Sąd Apelacyjny nie wyprowadził odpowiednich wniosków na gruncie prawa materialnego w zakresie udzielenia powódce ochrony jej dóbr osobistych, mimo dokonania zmian w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia. Zagadnienia tego w ogóle nie dotyczy art. 316 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny brał bowiem pod uwagę przy ocenie zasadności powództwa zmiany w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia. Okoliczność, że nie przełożyły się one na korzystne dla skarżącej orzeczenie na gruncie prawa

materialnego nie pozostaje w związku z zarzutem naruszenia art. 316 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. W rezultacie zarzut ten nie może przekonywać o oczywistej zasadności skargi.

Dobra osobiste osoby prawnej to zespół wartości niemajątkowych, dzięki którym osoba ta może funkcjonować zgodnie z zakresem swoich działań. Dobre imię osoby prawnej naruszają wypowiedzi, które - obiektywnie oceniając – narażają ją na utratę zaufania potrzebnego do prawidłowego jej funkcjonowania w zakresie swoich zadań, co z reguły będzie wiązało się z rozpowszechnieniem nieprawdziwego zarzutu (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 14 listopada 1986 r., II CR 295/86, OSNCP 1988, nr 2 - 3, poz. 40; z 9 czerwca 2005 r., III CK 622/04, IC 2006, nr 5, str. 48; z 9 czerwca 2005 r., III CK 622/04, niepubl.; z 26 października 2006 r., I CSK 169/06, niepubl.; z 11 sierpnia 2016 r., I CSK 419/15, Rej. 2016, nr 9, str. 182; z 11 stycznia 2007 r., II CSK 392/06, OSP 2009, nr 5, poz. 55; z 13 stycznia 2012 r., I CSK 790/10, niepubl.; z 29 marca 2017 r., I CSK 450/16, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 30 maja 1969 r., II CZ 54/69, OSPiKA 1971, nr 2, poz. 32).

Udział w debacie publicznej poświęconej ważnym wydarzeniom budzącym niepokój społeczny i krytyce negatywnych zjawisk, stanowi z zasady przejaw dopuszczalnego i prawem chronionego korzystania z wolności wypowiedzi. Swoboda wypowiedzi stanowi jeden z zasadniczych filarów społeczeństwa demokratycznego i nie ogranicza się do informacji i poglądów, które są odbierane przychylnie, uważane są, za nieobraźliwe lub neutralne, lecz odnosi się także do tych, które obrażają, oburzają lub wprowadzają niepokój, kwestionując ustalony porządek (zob. m.in. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 7 grudnia 1976 r., Handyside v. Wielka Brytania, skarga nr 5493/72, A24, z 26 kwietnia 1979 r., The Sunday Times v. Wielka Brytania (I), skarga nr 6538/74, A30, z 23 maja 1991 r., Oberschlick v. Austria, skarga nr 11662/85 (1) A204 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 18 lipca 2014 r., IV CSK 716/13, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 87, i z 19 czerwca 2015 r., IV CSK 470/14, niepubl.).

Ujemne wypowiedzi ocenne nie podlegają testowi prawdy i uznaje się je za dopuszczalne, jeżeli krytyka leży w interesie publicznym i jest rzetelna zob. wyroki Sądu Najwyższego z 19 września 1968 r., II CR 291/68, OSNCP 1969, nr 11, poz.

200; z 7 lipca 2005 r., V CK 868/04, niepubl. oraz z 22 stycznia 2014 r., III CSK 123/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 115). Sąd wartościujący może być natomiast uznany za przekraczający granice krytyki możliwej do zaakceptowania jako nieznajdujący dostatecznej podstawy faktycznej (zob. m.in. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 26 kwietnia 1995 r. *Prager i Oberschlick v. Austria*, skarga nr 15974/90, A.313, z 24 lutego 1997 r. *De Haes i Gijlsels v. Belgia*, skarga nr 19983/92, Reports 1997-I, z 27 lutego 2001 r., *Jeruzalem v. Austria*, skarga nr 269558/95, ECHR 2001-II, z 17 grudnia 2004 r. w sprawie nr 49017/99 *Pedersen i Baadsgaard przeciwko Danii*, z 19 grudnia 2006 r. w sprawie nr 18235/02 *Dąbrowski przeciwko Polsce*, z 18 września 2012 r. w sprawie nr 39660/07 *Lewandowska-Malec przeciwko Polsce* oraz wyroki Sądu Najwyższego z 24 lutego 2004 r., III CSK 329/02, OSNC 2005, nr 3, poz. 45, z 9 czerwca 2005 r., III CK 622/04, niepubl., z 23 września 2009 r., I CSK 346/08, OSNC 2010r., nr 3, poz. 48, z 28 stycznia 2010 r., I CSK 217/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 94, z 2 lutego 2011 r., II CSK 393/10, niepubl., z 18 stycznia 2013 r., IV CSK 270/12, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 94, z 18 lipca 2014 r., IV CSK 716/13, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 87, z 21 maja 2015 r., IV CSK 557/14, niepubl., z 29 listopada 2016 r., I CSK 715/15, niepubl., i z 30 czerwca 2017 r., I CSK 621/16, niepubl.).

W sprawach o ochronę dóbr osobistych, będących następstwem oceny społecznej zachowań podmiotów realizujących funkcje publiczne, należy mieć na uwadze, że granice dopuszczalnej krytyki takich podmiotów są rozszerzone i gwarantowane w Konstytucji i Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 23 września 1999 r., III CKN 360/98, niepubl., z 14 maja 2009 r., I CSK 440/08, IC 2010, nr 4, str. 37, z 14 stycznia 2015 r., II CSK 296/14, niepubl., i z 10 października 2019 r., I CSK 482/18, niepubl.). W konsekwencji wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania skoncentrowany na ogólnikowym artykułowaniu niezadowolenia powódki z wyniku sprawy, w konfrontacji z motywami zaskarżonego orzeczenia i wyżej przywołanym orzecznictwem Sądu Najwyższego nie wykazuje – w wiążącym Sąd Najwyższy stanie faktycznym sprawy (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.) - tezy, że przy jego ferowaniu popełniono uchybienia w zakresie stosowania i wykładni prawa, które miały charakter kwalifikowany i nie podlegały różnym ocenom.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

I.n